

Bitové operátory, bitová pole a mnoho dalších užitečných maličkostí

Jiří Zacpal

DEPARTMENT OF COMPUTER SCIENCE
PALACKÝ UNIVERSITY, OLOMOUC

KMI/ZP2 Základy programování 2

Bitové operátory

- & (součin), | (součet), ^ (nonekvivalence, XOR), >> (posun vpravo), << (posun vlevo), ~ (negace)
- argumenty operátorů mohou být pouze celočíselné
- vyhodnocení bitových operátorů je relativně rychlé
- příklady
 - převod na velká písmena
`c = c & 0xDF;`
 - převod na malá písmena
`c |= 0x20;`
 - násobení mocninou čísla 2
`x = x << 3;`
 - dělení mocninou čísla 2
`x >>= 2;`

Práce se skupinou bitů

- bitové operátory se často používají při práci se skupinami bitů (více informací uložených v jedné proměnné)

- příklad:

```
#define READ 0x8
```

```
#define WRITE 0x10
```

```
#define DELETE 0x20
```

```
...
```

```
unsigned int status;
```

```
status |= READ | WRITE | DELETE;
```

```
status |= READ | WRITE;
```

```
status &= ~(READ | WRITE | DELETE);
```

```
status &= ~READ;
```

Vytvoření bitového pole

- bitová pole umožňují pracovat s jednotlivými bity nebo skupinami bitů proměnných pomocí symbolických jmen
- definice bitového pole

```
typedef struct {  
    unsigned den : 5;  
    unsigned mesic : 4;  
    unsigned rok : 7;  
} DATUM;
```
- jednotlivé položky mohou být pouze celé znaménkové (**signed**) nebo celé neznaménkové (**unsigned**)
- číslo za dvojtečkou udává počet bitů pro danou položku
- velikost celého bitového pole bývá shora omezena hodnotou **sizeof(int)**

Práce s bitovým polem

- nelze pracovat s adresami (ani ukazateli) na položky
- s bitovým polem lze pracovat jako se strukturou

- vytvoření proměnné (s inicializací)

```
DATUM dnes = {23, 4, 2008 - 1980};  
DATUM zitra = dnes;
```

- přístup k položkám

```
zitra.den++;  
dnes.mesic = 6;  
dnes.rok = 2009 - 1980;
```

```
if ((dnes.rok!=d.rok) || (dnes.mesic!=d.mesic) || (dnes.den!=d.den))...
```

```
printf("%u. %u. %u\n", d.den, d.mesic, d.rok + 1980);
```

Příklad 1

Prostudujte si zdrojový kód v [připraveném souboru](#) a dopište funkci

`DATUM maximum(char *nazev)`

Tato funkce by měla číst datумы (využijte bitové pole DATUM) z binárního souboru nazev a vrátit největší (nejpozdější) datum jako svou návratovou hodnotu.

Typ DATUM můžete také předefinovat jako union výše zmíněného bitového pole a neznámenkového celého čísla, čímž si můžete zjednodušit porovnávání 3 hodnot (rok, měsíc a den) na porovnávání jediné hodnoty. Pozor ovšem na pořadí bitů ve struktuře bitového pole a velikosti typů na konkrétním počítači. Toto řešení je implementačně závislé!

Příklad výstupu:

Nejpozdejsi datum je: 23. 4. 1995

Příklad 1


```
typedef struct {
    unsigned den : 5;
    unsigned mesic : 4;
    unsigned rok : 7;
} DATUM;

DATUM maximum(char *nazev)
{
    FILE *fr;
    DATUM max={0,0,0},d;
    fr = fopen(nazev, "rb");
    if (fr == NULL) return max;
    while (fread(&d, sizeof(DATUM), 1, fr)== 1)
    {
        if(d.rok>max.rok)
            max=d;
        else if((d.rok==max.rok)&&(d.mesic>max.mesic))
            max=d;
        else if((d.rok==max.rok)&&(d.mesic==max.mesic)&&(d.den>max.den))
            max=d;
    }
    fclose(fr);
    return max;
}
```

Typový modifikátor `const`

- slouží pro označení proměnné, jejíž hodnota se po inicializaci již nebude měnit
`const double pi = 3.14159;`
`const max = 100;`
- takto vytvořené konstanty mají daný typ a rozsah platnosti v odpovídajícím bloku
- lze deklarovat i konstantní ukazatel nebo ukazatel na konstantní hodnotu

```
const static char *t1= "Pointer na const";  
static char *const t2 = "Const pointer";  
const static char *const t3 =  
"Const pointer na const znaky.";
```


Konverze textu na číslo

- níže zmíněné funkce jsou součástí knihovny stdlib.h

- jednoduché převody textu na číslo

```
int atoi(const char* str);  
long atol(const char* str);  
double atof(const char* str);
```

- složitější převody textu na číslo

```
long strtol(const char *s, char **konec, int zak);  
unsigned long strtoul(const char *s, char **konec, int zak);  
double strtod(const char *s, char **konec);
```

Funkce převádí textový řetězec s na číslo odpovídajícího typu. V parametru konec je po volání funkce vrácen ukazatel na konec zpracovávaného textu. Pomocí parametru zak lze zadat základ vstupní číselné soustavy (hodnoty 2 až 36).

- příklad:

```
char *k;  
long int cislo, cislo2;  
cislo = atol("12345");  
cislo2 = strtol("AB12D", &k, 13);
```

Generování pseudonáhodných čísel

- inicializace generátoru (funkce z knihovny stdlib.h)
`void srand(unsigned int seed);`
- jako seed při inicializaci často používá funkce (z time.h)
`time_t time(time_t *out);`
Tato funkce vrací počet sekund od 1. ledna 1970 do svého volání.
- generování náhodných čísel (funkce z stdlib.h)
`int rand();`
Funkce vrací číslo od 0 do `RAND_MAX`.
- generování čísel v jiném rozsahu
`cislo = rand() % (max + 1 - min) + min;`

Příklad 2


```
void vygeneruj_pole(int A[],int n)
{
    int i;
    srand((unsigned)time(NULL));
    for(i=0;i<n;i++) A[i] = rand()%100;
}
```

Funkce pro řízení programu

- níže zmíněné funkce jsou součástí knihovny `stdlib.h`
- funkce pro ukončení programu
`void exit(int kod);`
Funkce ukončí provádění programu, zapíše buffery a uzavře proudy, smaže dočasné soubory, volá funkce registrované pomocí funkce `atexit`. Parametr `kod` odpovídá návratové hodnotě programu (jakoby návratové hodnotě funkce `main`).
- registrace funkcí, které se budou spouštět při standardním ukončení programu (volání `exit` nebo `return` ve funkci `main`)
`int atexit(void (* funkce)());`
- funkce pro nestandardní ukončení programu
`void abort();`
Funkce pro rychlé ukončení programu; nezapisuje buffery, nemaže dočasné soubory, nevolá funkce registrované pomocí `atexit`.
- funkce pro komunikaci s OS (příkazy OS, spouštění programů)
`int system(const char *prikaz);`

- definované ve standardní knihovně math.h
- funkce mají vesměs intuitivní názvy, jeden vstupní parametr typu `double` a návratovou hodnotu typu `double`
`sin`, `cos`, `tan`, `asin`, `acos`, `atan`, `sinh`, `cosh`, `tanh`, `exp`, `log`, `log10`, `sqrt`,
`ceil`, `floor`, `fabs`
- některé funkce mají 2 vstupní parametry
`pow`, `fmod`, `modf`

- příklady:

```
double x = 12.3;
```

```
double zaok_dolu = floor(x);  
double zaok_nahoru = ceil(x);
```

```
double radiansy = asin(sqrt(3)/2);
```

```
double zbytek = fmod(x, 2.1);  
double cela_cast;  
double des_cast = modf(x, &cela_cast);
```

Parametry základních datových typů

- pro lepší přenositelnost programů je vhodné mít k dispozici symbolické konstanty, které popisují rozsah a případé další parametry jednotlivých základních typů
- tyto konstanty jsou definovány ve `float.h` (konstanty týkající se reálných typů) a `limits.h` (konstanty popisující celočíselné typy)
- jména konstant jsou opět poměrně intuitivní:
`INT_MAX`, `INT_MIN`, `UINT_MAX`, `SHRT_MAX`, ... , `DBL_MIN`, `DBL_MAX`, `DBL_EPSILON`, `DBL_DIG`, ...
- obsahy hlavičkových souborů si můžete v případě potřeby sami prohlédnout, většinou jsou dobře okomentované

Standardní makra pro práci se znaky

- definována ve standardní knihovně `ctype.h`
- názvy maker jsou opět velmi intuitivní
`isalpha`, `isalnum`, `isdigit`, `isxdigit`, `islower`, `isupper`, `isprint`,
`ispunct`, `isgraph`, `isspace`, `iscntrl`, `tolower`, `toupper`

- příklad:

```
int c, i;
int pismena[26];
FILE *fr = fopen("text.txt", "r");
for (i=0; i<26; i++) pismena[i] = 0;
while ((c=getc(fr))!=EOF){
    if (isalpha(c)) {
        if (islower(c)) c = toupper(c);
        pismena[c-'A']++;
    }
}
```

Práce s textovými řetězci 1/2

- většina funkcí pro práci s textem je obsažena ve `string.h`
- formátované čtení a zápis textových řetězců (`stdio.h`)
`int sscanf(const char * zdroj, const char *format, ...);`
`int sprintf(char* cil, const char* format, ...);`
- zatím nezmíněné funkce ze `string.h`
`size_t strspn(const char *zdroj, const char *set);`
Funkce vrací počet prvních znaků řetězce zdroj, které **jsou** všechny obsaženy ve množině znaků set.
`size_t strcspn(const char *zdroj, const char *set);`
Funkce vrací počet prvních znaků řetězce zdroj, které **nejsou** (všechny) obsaženy ve množině znaků set.
`char *strpbrk(char *zdroj, const char *set);`
Funkce vrací ukazatel na první znak zdroj, který je obsažený ve množině znaků set.
`char *strtok(char *zdroj, const char *set);`
Funkce pro rozdělení řetězce zdroj oddělovači z množiny set. Při prvním volání se předá zdroj, při dalších se předává NULL.

Práce s textovými řetězci 2/2

- funkce pro práci s blokem bytů (znaků), který není ukončen `'\0'`

```
void *memchr(void *p, int h, size_t v);
```

Funkce vyhledá v paměti p o velikosti v první byte s hodnotou h. V případě neúspěchu vrací NULL, jinak ukazatel na nalezený byte.

Jedná se o obdobu funkce strchr.

```
int memcmp(const void *p1, const void *p2, size_t v);
```

Funkce pro porovnání bloků paměti, obdoba strcmp.

```
void *memcpy(void *kam, const void *co, size_t v);
```

Funkce pro kopírování bloku paměti, obdoba strcpy.

```
void *memmove(void *kam, const void *co, size_t v);
```

Jako memcpy, pouze se může překrývat paměť kam a co.

```
void *memset(void *p, int h, size_t v);
```

Vyplní prvních v bytů paměti p hodnotou h zkonvertovanou na `unsigned char` a vrátí ukazatel na paměť p.